

DEN AANDELIGE VÆKKELSE PAA SAMSØ I DET 19. AARHUNDREDE

Af Anders Gommesen, Bertel Madsen og Bent Rasmussen.

(Fortsat fra Aarbogen 1944.)

Reinhold Lund.

Ved Dansk Skoleforenings Aarsmøde i Middelfart i 1903 talte Ludvig Schrøder om »Af hvilken Art de Foredrag maa være, som kan passes ind i Undervisningen paa tekniske Skoler og Handelsskoler for de unge, der benytter Aftenundervisningen«. Han tænkte ikke paa de Foredrag, der kan føjes ind i den faglige Undervisning, men paa dem, der skulde give Eleverne aandelig Paavirkning, og for at opnaa en saadan mente han, at Foredragene helst maatte handle om store Personligheder, der har staaet i en Virksomhed, de unge selv har med at gøre. Ved at fortælle om en dygtig Mand kan man vise, hvorledes »Livets ædle Malm« har haft Betydning for ham selv eller Slægten, hvorfra han stammer, og naar der i Skildringen lyder et Ord om, at det inderste hos ham, som ogsaa lagde Kraft i hans Gerning, var hans Kristentro, da er det muligt, at de unge ogsaa vil lytte til det. Særlig Glæde vil de unge have af Levnedsskildringer, naar der er noget eventyrligt ved dem, naar der kommer noget ud af dem, man aldrig vilde have ventet, naar Manden har begyndt som en Aladdin og dog vinder Prinsessen. Blandt den Række af Personligheder, det var værd at fortælle om som virkende Forbilleder for de unge, der som sund og nærende Kost kunde hjælpe dem til at samle Kræfter til et daadfuldt Liv, næv-

nede Ludvig Schröder Farver Lund paa Samsø, der som god Ven af Hans Krüger har oplevet adskillige Eventyr under den første slesvigske Krig.

Det er hans Liv, der her skal fortælles¹⁾.

Reinhold Julius Lund blev født 10. September 1817 i Fallitsgaarde Præstegaard, Dollerup-Finderup Pastorat midt paa Alheden. Forældrene var Pastor Olaus Lund og Hustru Sofie Elise Peetz. Olaus Lund, f. 1780, var Søn af Tolder Peter Lund, Nykøbing F. Han blev Student fra Nykøbing Skole 1798 og tog teologisk Embeds-eksamen 1802, hvorefter han var Hører og siden Adjunkt ved sin Fødebys Skole. 1810 blev han Kateket samme Sted. 1815 blev han Sognepræst i Dollerup-Finderup, forflyttedes 1821 til Glenstrup ved Hobro, 1828 til Kullerup-Refsvindinge, 1832 til Øster-Tørslev, hvor han blev Provst 1835, og endelig 1838 til Agerskov i Haderslev Amt, hvorfra han tog sin Afsked 1857, og opholdt sig derefter i Svendborg, hvor han døde 1865 i en Alder af 65 Aar.

Hans Hustru var Datter af en meget velhavende Købmand i København (han skal have været den første, der indførte Nürnbergerkram her til Landet). Det var almindelig kendt, at Købmand Peetz ikke godt kunde sige Nej, naar nogen bad ham om Hjælp. Ofte kunde en Mand standse ham paa Gaden og bede ham laane sig 50 Rdl., ja endog 100 Rdl. »paa nogle faa Dage«, og skønt Peetz tit slet ikke kendte vedkommende, var Svaret i Regelen dette: »Naa, ja, De ser saa ærlig ud; De vil nok betale mig Pengene igen paa nogle faa Dage«. Vedkommende fik Pengene uden saa meget som at opgive sit Navn, og gamle Peetz saa jo rigtignok ogsaa sjældent sine Penge igen!

Dette Træk arvede Dattersønnen Reinhold. Der er opbevaret et Brev fra gamle Provst Lund til hans Sønnesøn Harald Lund, der i sine Drengaar opholdt sig hos Farfaderen for i Svendborg at kunne faa en bedre Undervis-

1) Som Hovedkilde er benyttet en Art. af Kbm. Harald Lund i »Kirkebl.« 1897.

ning end der kunde gives paa Samsø. Nu var Harald igen vendt tilbage til Hjemmet for at blive konfirmeret, og i den Anledning skriver saa den gamle Provst:

Svendborg, den 3. April 1864.

Du har nu, kære Harald, offentlig i en kristelig Menigheds Paa-hør gentaget og bekræftet det hellige Løfte, som andre paa dine Vegne aflagde, da du som et lille Barn ved Daaben en Gang blev optaget i Kirken. Men du havde til denne Handling endnu et større Vidne, nemlig din Gud og Herre, der selv har sagt, at hvor to eller tre er forsamlede i hans Navn, der er han midt iblandt dem. Og hvad var det da, du for hans Aasyn lovede og bekræftede? Det var jo, at du vilde forsage Djævelen og alle hans Gerninger og alt hans Væsen og tro paa Gud Fader, Søn og Helligaand, eller hvad Skriften kalder »at forsage det ugudelige Væsen, de verdslige Begærligheder og leve tugteligen, retfærdeligen og gudeligen i denne Verden«. Sandelig, det er store hellige Forpligtelser, som herefter hviler paa dig, og jeg holder mig overbevist om, at du har aflagt denne Bekendelse med et fromt bevæget Hjerte og med en oprigtig Villie til at følge den i Livet. Dog, Livet har mange Fristelser; thi som Skriften siger: »Indvortes fra Hjertet kommer mange onde Tanker ligesom *udvortes fra Menneskene og Verden med dens Lyst*«. Hvorledes skal du nu bestaa i den onde Strid, der ogsaa vil møde dig, min kære Søn? En gammel Sentens raader os: Bed og arbejd, og heri ligger i Sandhed gode Forsvarsvaaben. Ved Bønnen træder vi jo i nærmere Samfund med Vorherre og Gud, hans Hellighed fylder os med Afsky for det onde, hans Kærlighed opmuntrer os til det gode, hans Almagt og Visdom giver Mod og Kraft til at stride den gode Strid! Se dette er den kristelige Bøns Velsignelse, naar den forrettes i Tro og Andagt. Og hvis vi dermed forener flittigt Arbejde i det beskikkede Kald, saa maa de onde Tanker og Lyster vige for den nyttige Beskæftigelse, saa søger vi efter endt Dagsgerning den vederkvægende Hvile med Glæde, tilfredse med os selv og forvisset om Herrens Velbehag for efter en styrkende Sovn atter at kunne udføre den os betroede Gerning. Foruden disse to aandelige Hjælpe midler kan jeg, kære Harald, anbefale dig følgende:

Søg ret ofte paa det hellige Sted, hvor Ordet forkyndes i den kristelige Forsamling, her høres meget i din Saligheds Sag, om hvilket du endnu behøver at belæres, men omend alle dens Sandheder alt laa klare for dig, saa vil dog Stedet, den fælles Andagt indvirke paa dit Sind og Villie, og saaledes end mere styrke dig i Troens Lydighed.

Agt nøje paa Samvittighedens Stemme, som taler i os, den advarer, naar vi svæver i Fare for at besmitte vort kristelige Klædebon, ja den viser sig som vor redeligste Ven, naar vi har syndet. Menneskene gør os ugerne opmærksomme paa vor Vildfarelse og kan det ofte ej heller. Tværtimod vil vi i Livet sædvanlig møde dem, der enten kolde og udeltagende ikke agter paa os eller viser sig rede til at undskylde eller endog forsvare, hvad vi har forbrudt. Under saadanne Forhold er vi paa Vej til at falde i en daarlig Sikkerhed, og det vorder da med dette Menneske Dag for Dag værre og ikke bedre, og her er det ene, at Samvittighedens Alvorsstemme kan frelse os; derfor var det jo, at Apostelen Paulus øvede sig hver Dag i at have en uskadt Samvittighed for Gud og Mennesker og agtede paa dens Røst.

Gør et viist Valg blandt dem, du vil have til fortrolige og Venner, det er: undvig Samfund med dem, hvis Sæder er vanærende, og hvis Rygte er besmittet, men gør dit Valg blandt dem, der for deres Livsvandel nyder almindelig Agtelse og Tillid. Af Naturen dannede til Efterligning, danner vi os umærkeligt efter dem, vi omgaas i Fortrolighed. Søger vi Omgang med letsindige Daarer eller endog med lastværdige Personer, da optager vi Tid efter anden meget af deres slette Grundsætning, der fører til et syndigt Levned. Søger vi derimod Omgang med agtværdige Personer, da stiller Sagen sig helt anderledes, vi lærer at elske det sædelige, virksomme, hædrede Liv, føler os opflammede af en ædel Lyst til at efterligne det, lægger Haand paa Værket, og Udbyttet heraf er: Agtelse for os selv, Fred i Sjælen og Glæde ved vort Liv.

Jeg kunde endnu anføre flere Hjælpemidler til »at have Afsky for det onde og hænge ved det gode«, men dine gode, kristelige Forældre vil nok fuldstændiggøre nærværende Formaning, ligesom deres gode Eksempel vil blive dig en trofast og kær Vejlederske. Jeg føjer sluttelig hertil min inderlige Lykønskning til din Optagelse i vor Kirke som et selvstændigt Medlem og beder dig ligeledes at bringe dem min hjerteligste Deltagelse i den Glæde, de derved har følt. Jeg forener min Bøn med deres, at Herrens Naade og Velsignelse maa stedse være hos dig med hans Helligaands Bistand, og i det Haab underskriver jeg mig

din hengivne Bedstefader

Lund.

Efterskrift: Medfølgende Ur beder jeg dig modtage og bære til en kærlig Erindring.

Af Provst Lunds syv Børn (fire Sønner og tre Døtre) var Reinhold det næst yngste. Da Præsteembedet paa He-

den var lille, blev Børnene opdraget til streng Nøjsomhed. Det var pengeknappe Tider, saa det var smaa Kaar, Reinhold voksede op under. Han har fortalt, at han og hans Broder kun havde een Kasket, og hans tre Søskende kun eet Par ordentlige Sko, saa naar Forældrene en enkelt Gang skulde paa Besøg paa Hald, kunde kun een af dem faa Lov at komme med; eller naar der, ogsaa kun sjældent, kom Besøg i Præstegaarden, fik kun den, som havde Skoene paa, Lov til at være i Stuen en lille Tid, men maatte saa gaa ud og overlade Skoene til den næste, der saa kunde komme ind.

I Glenstrup bedredes Kaarene; det var en frugtbarere Egn, og Børnene levede her et ret fornøjeligt Barndomsliv. De førte et rigtigt Friluftsliv, som hærkede deres Natur. De blev ogsaa alle gamle, henved 80 Aar, ja to af Sønerne endog 83 og 85 Aar. Med Skolegangen var det nok ikke synderligt bevendt, men saa meget ivrigere dreves Fiske-riet paa den $\frac{1}{2}$ Mil lange, meget dybe Glenstrup Sø, hvor der var Overflod af Fisk, og hvorfra der hentedes mangan Ret Aborre, Helt og Aal hjem til Præstegaarden. Faderen lærte dem at svømme, hvortil de var meget dygtige, ligesom de ogsaa blev dygtige Jægere. Fuglevildt var der nok af ved Søen, og paa Præstegaardens vidtstrakte Marker var der rigeligt med Høns og Harer.

Reinhold var flere Aar yngre end Brødrene, han skildres som en lille, hvidhaaret godmodig Fyr, der paa Grund af sin Troskyldighed ofte »maatte holde Lyset« for de andre, men dette forstyrrede dog ikke Forholdet.

Fra det 11te til det 15de Aar tilbragte han paa Fyn. 15 Aar gammel, da Hjemmet flyttedes til Øster-Tørslev ved Randers, kom han i Farverlære hos sin 12 Aar ældre Broder i Hobro. Et Par Aar senere kom han til Bruunshaab Klædefabrik ved Viborg, hvor han blev udlært som Farversvend. Derefter arbejdede han 4—5 Aar i Aarhus som Svend og var meget afholdt af sin Mester, den venlige Farver Voetmann, der blev hans trofaste Ven for Livet. I

Aarhus blev han Underofficer ved Jæger k o r e t, en Slags Borgervæbning, hvorfra han havde mange pudsige Historier at fortælle.

Paa den Tid blev hans Fader kaldet til Præst i Agerskov og Provst i Tørning Len. Det var i de Tider en lang og kostbar Rejse fra Aarhus til Agerskov 3 Mil Sydvest for Haderslev; men den lille Farver var en god Rytter; han lejede en Hest hos en Vognmand og red paa den til sit Hjem. Det var en mager, udslidt Krikke, han fik at ride paa, Vognmanden turde ikke betro ham nogen bedre, men da Lund efter tre Ugers Forløb kom tilbage, kunde Vognmanden næppe kende Dyret igen, saa godt saa den ud efter den gode Hvile og Pleje, den havde nydt i Præstegaarden, saa han udbød: »Kom De kun, saa tit De vil, Lund, og faa en Hest hos mig, De skal nok faa en af mine bedste Heste, naar De behandler den saa godt«.

Senere drog Lund en Tur til Tyskland som »farende Svend«, men dette Landevejsliv smagte ham ikke, og han kom snart tilbage.

Efter sin Hjemkomst begyndte han efter Faderens Opfordring et Farveri i Agerskov. Frit Ophold havde han i Præstegaarden, og i en stor Mose var der Overflod af Tørv, saa selv om Farveriet kun var lille, kunde han dog lægge Penge op i de fem Aar, han drev Virksomheden her.

Det var i de bevægede Aar 1841—47, Lund havde sin Virksomhed i Sønderjylland, og han kom snart med i Kampen for Danskhedens Sag. I Hjemmet kom ofte flere af de førende Danske, som Professor Chr. Flor, P. Chr. Koch, Laurids Skou og særlig Hans Krüger, som han sluttede nært Venskab med, og dette Venskab holdt ved Livet ud. I 1844 deltog han i det store Folkemøde paa Skamling.

Men Lund tænkte paa at faa sig en større Virksomhed, og i 1847 søgte og fik han Bevilling som »Farver og Trykker¹⁾ i Silkeborg, men da han kom hertil og erfarede,

1) Kattuntrykker; det blomstrede Tøj, som Kattuntrykkerne kunde fremstille, var paa den Tid i Mode.

at Silkeborg kun bestod af Papirfabrikken og nogle Arbejderboliger, og at der oven i Købet i Forvejen var en Farver, der havde Bevilling, opgav han Planen og drog til sin gamle Principal Voetmann i Aarhus, som raadede ham til at tage til Samsø, hvor intet Farveri fandtes. Han fik da Bevilling som Farver og Trykker paa Samsø og kom hertil i Høsten 1847.

Han lejede et Hus i Tranebjerg og indrettede det til Farveri, og hans Dygtighed og ikke mindst hans glade, barnlige Væsen vandt ham straks mange Kunder og Venner. Samsingerne strømmede til for at faa deres hjemmenvævede Tøj »koloreret, sværtet eller trykket«. Det var i Hjemmeflidens gyldne Tid, da Rokken snurrede, og Vævens Slagbom klang snart sagt fra hvert Hus paa Øen.

Den praktisk dygtige Pastor Hansteen havde fraraadet Lund at nedsætte sig paa Samsø, men det viste sig, at denne Gang havde Præsten ikke kendt »sine Papenheime-re«, den lille Farver maatte snart have Hjælp, da han ikke selv kunde overkomme Arbejdet.

Bønderne i Tranebjerg kørte Farveriredskaberne fra Havnen til Byen, og til Tak inviterede Lund dem en Aften til et Gilde, hvor han opvartede dem med Sukkerkringler og Punsch, Kringlerne havde han trukket paa Snore og hængt op under Bjælkerne, og Punschen bryggede han i en lille Farvekedel. Det blev et lystigt Gilde, Gæsterne hoppede efter Kringler og øste Punsch af Kedlen, og Værten fortalte Historier. Endnu mange Aar efter kunde gamle Mænd, der havde været med, more sig ved at fortælle, hvor lystigt det gik til.

Da Krigen udbrød i 1848, kunde Lund ikke sidde paa Samsø i Ro, han overlod Farveriets Røgt og Pleje til et Par Svende og drog hjem til sine Forældre i Agerskov. Her var der ogsaa Brug for ham. Hans Fader var kendt som en ivrig dansksindet Mand og blev af tysksindede Embedsmænd udpeget som en farlig Person, hvorfor han maatte flygte til Fyn. Lund overtog saa Styrelsen af Præstegaar-

